

Kunsten at forstå en vaccinemodstander

De fleste vil givetvis være enige om, at der skal være mulighed for at takke nej til vaccination mod corona. Men det er et valg, der rækker udover én selv, fordi man med dette nej kan bringe andres liv i fare. Derfor står vi tilbage med et etisk spørgsmål, som handler om hvor mange skridt vi bør gå med sigte på at flest muligt lader sig vaccinere.

Første skridt er selvfølgelig at informere om de positive konsekvenser ved vaccination for den enkelte og samfundet som helhed kombineret med information om eventuelle risici og mulige bivirkninger ved at lade sig vaccinere. Næste skridt kan være fokus på de negative konsekvenser, hvis vaccine fravælges, både for den enkelte og samfundet som helhed.

Men tager vi udgangspunkt i sundhedsmyndighedernes udmeldinger og erfaringerne fra områder med lave vaccinationsrater (fx nogle stater i USA) synes situationen så alvorlig, at det er legitimt at tage yderligere skridt. Men hvor mange? I første omgang er genindførelsen af coronapasset et sådan skridt, omend indførelsen primært handler om at mindske smittepresset. Men indirekte kan det ses som et pres på de ikke-vaccinerede, da det alt andet lige gør deres tilværelse mere besværlig pga. tilbagevendende test, hvor de vaccinerede lettere kan færdes i samfundet uden test. Kombineres dette med let adgang til vaccination er der lagt et pres på de ikke-vaccinerede med sigte på vaccination.

Men presset kan øges gennem positive og negative virkemidler. Som en gulerod kan vi give en kontant betaling til dem, der lader sig vaccinere. Som en pisk kan man gøre livet for de ikke-vaccinerede stadig mere besværligt, hvor kravet for deltagelse ved store offentlige begivenheder ikke blot er en negativ test, men en vaccination. Endnu et skridt kan være den mulighed, hvor arbejdsgivere og institutioner lukker for adgang, hvis man ikke kan fremvise dokumentation for vaccination. Der vil i denne situation ikke formelt være tale om tvang, men snarere indirekte tvang, hvor vaccinekravet bliver meget svært at omgå. Et sidste og meget drastisk skridt kan være tvangsvaccination af borgere, hvilket er svært at forsvare.

Uanset hvor meget vi som samfund motiverer eller presser borgerne til vaccination må vi sikre en sund debat herom. Vi kan derfor passende begynde

med at trykprøve argumenterne i debatten. Hvor gode grunde har de, der ikke vil lade sig vaccinere?

Det bliver hurtigt klart, at meget af vaccinemodstanden handler om en grundlæggende mistro til myndigheder, de alment accepterede standarder for vurdering af videnskabelig viden og medicinalindustrien mere generelt. En mistro, der kommer til udtryk gennem alt fra sund skepsis til misinformation, konspirationsteorier og ugyldige argumenter.

Eksempelvis henfører mange vaccination under kategorien om 'det unaturlige', hvor 'det naturlige' modsat handler om, at det nok er bedre at få corona, fordi man på den måde bliver hærdet af naturen. Men selvom alle vacciner kan efterlade komplikationer, så fortæller den bedst tilgængelige viden os i dag, at komplikationerne er markant mindre alvorlige set i forhold til de komplikationer, som smitte med corona kan skabe for den enkelte og samfundet som helhed. Dette gælder også, hvis vi tager forbehold for det vi endnu ikke ved om langtidsvirkninger af henholdsvis vaccinen og sygdommen.

I det hele taget er "naturlighed" et meget svagt argument. For det første er begrebet meget vagt og komplekst og for det andet er det ikke givet, at det "naturlige" nødvendigvis er "gavnligt" eller "godt". Naturen er ofte særdeles modbydelig set fra en menneskelig synsvinkel, hvilket ikke blot gælder sygdomme, såsom corona, men også tsunamier og vulkanudbrud. På samme måde skal vi prise os lykkelige for meget som er unaturligt i denne verden, hvoraf ufuldstændigt kan nævnes astmamedicin, organdonation, kloakering og regnfrakker.

I forbindelse med naturlighedsargumentet kan man også høre den mere kyniske betragtning, at ældre eller sårbare grupper alligevel snart skal dø, hvorfor det er bedre at lade naturen råde og på den måde sortere svage fra. Til dette synspunkt klæber et menneskesyn, hvor nogle mennesker er mere værdifulde end andre, hvilket efterlader en forråelse, hvor menneskeværd reduceres til produktivitet og samfundsnytte. For os at se er evolutionsprocessen ikke et eksempel til efterfølgelse. Tværtimod: Det er et adelsmærke for et civiliseret samfund, at det har vendt evolutionsprocessen på hovedet og tager vare på de svageste.

Et andet udbredt argument er af anekdotisk karakter. Man har selv været smittet eller kender nogle som har været smittede/syge - og det var vist ikke så slemt. Men at generalisere fra enkeltteksempler er altid problematisk, især når der foreligger solid empirisk evidens for sygdommens alvor.

Endelig skal de mange konspirationsteorier nævnes, som strækker sig fra en mistillid til medicinalindustriens økonomiske interesser over forestillinger om, at det hele er en undskyldning fra politisk hold for at indføre et mere eller mindre totalitært overvågningssamfund til tågede forestillinger om mikrochips i vaccinen. I den første ende kan en større transparens fra selskaber og myndigheder forhåbentlig minimere mistilliden. Men konspirationer er som vand, der hele tiden finder nye veje. Fakta-resistens er desværre uomgængelig og mulighederne for at opbygge en konspiratorisk fanskare på de sociale medier er blevet stor.

Betragter vi alene de vaccinemodstandere, som stadig befinder sig på fornuftens grund, men af forskellige årsager stiller sig tvivlende overfor vaccinen, vil vi mene, at der er behov for en større diskussion af forestillingen om, at den enkeltes frihed til at sige fra nødvendigvis må være begrænset af hensynet til de andre. Og jo mindre velbegrundet denne skepsis er, fx i form af bekymring over bivirkninger ved vaccinen, desto mere bør det være legitimt at presse på, for at få dem til at følge flertallet. Vi skal på ingen måde gøre os til fortalere for vaccinetvang, men vurderer det som etisk legitimt at indføre en politik, der med sigte på at mindske en samfundsrisiko, kan indføre et moderat pres på vaccinemodstandere, med sigte på vaccination.

Sagen er den, at mange ikke umiddelbart kan få øje på de alvorlige konsekvenserne ved et fravalg af vaccine. Det er ikke konsekvenser, der ligger lige for øjnene af os, men derimod en risiko, som enten ligger skjult i fremtiden eller hos sårbare grupper, vi ikke kender og derfor ikke har blik for. Vi står derfor med en central etisk pointe, hvor det netop først er i det direkte møde med andre, at den stærkeste etiske appel opstår. Men hvis man ikke selv kender til en person, som er død med corona, eller ikke kender personer i sårbare grupper, som ikke tåler vaccine, så bliver problematikken fjern og uvedkommende. Så er det langt nemmere at lade den diffuse mistillid til "systemet" bestemme ens valg end hensynet til de andre. Set udefra er det imidlertid stærkt problematisk. Blandt

vaccine-modstandere hører man argumentet om, at man altid kan blive vaccineret, men aldrig fortryde en vaccination. Men lige så lidt kan man fortryde at være blevet alvorlig syg/have fået invaliderende senfølger/være død af corona, fordi ens medborgers mavefølelse bød dem ikke at blive vaccineret.

Samlet set bør vi derfor tilstræbe at forstå vaccinemodstandere, men samtidig insistere på, at et fravalg af vaccine bør begrænse den enkeltes muligheder i forhold til vaccinerede alene fordi deres fravalg netop begrænser flertallet.